

## Karriär eller barn?

Av Anna Sophia Bonde

Sylvia Ann Hewletts nya bok är en av årets skandalsuccéer i USA. I *Creating a Life* påstås att både äktenskap och tidigt barnafödande är smarta livsval för kvinnor. Samt att det är svårt att bli med barn efter 40.

**M**IN MAN HAR en teori. Han menar att kvinnor har fått den mest väsentliga, ja, kanske den enda väsentliga uppgiften på sin lott: att föda barn. Männan ägnar sig för att kompensera denna brist frenetiskt åt olika former av sublimering. Resultatet blir att de gärna vill bli bäst på något, det må vara frimärksamlande, krigskonst eller datapelsdesign. Jag undrar vad Sylvia Ann Hewlett hade tyckt om detta uttryck för svensk, manlig särartsfeminism.

Hennes bok *Creating a Life* har varit på allas läppar i USA och har ådragit sig en hel del kritik såväl från konservativt håll som liberalfeministiskt; den anses kontroversiell. På vilket sätt? Jo, Hewlett nämner vid namn vad många, även på nordeuropeiskt håll, länge misstänkt: att additionen kvinna+karriär+familjeliv inte alltid går ihop.

Hewlett skriver utifrån egen erfarenhet. Hon är välutbildad ekonom och författare till diverse böcker (bland annat den prisbelönta *When the bough breaks*) om familjefrågor. Hennes förra bok hette *The war against parents* (2000) och handlar om hur utsatt familjen är (alltså även i ett land som saknar Gudrun Schyman) för allt från höga fastighets-skatter till relationsslitningar på grund av makarnas dubbla heltidsarbetande.

Författaren delar frikostigt med sig av sina erfarenheter av att ha

arbetat i högpresterande sammanhang, inom både universitetsvärlden och näringslivet. Hon blev tvungen att säga upp sig då hon, enligt arbetsledningen vid Columbia University, inte hämtade sig tillräckligt snabbt efter ett missfall. Hewlett har också, som 45+, med åtminstone ett gott resultat, genomgått fertilitetsbehandlingar och lever nu vid 55 års ålder ett lyckligt liv i New York som familjemor och egenföretagare.

*Creating a Life* är resultatet av en stor undersökning om högpresterande kvinnor och deras tillvaro på arbetsmarknaden, *High achieving women 2001*. 1 500 karriärkvinnor och 472 män fick svara på frågor om sina prioriteringar när det gäller familj och yrkesliv. Hewlett upptäckte flera intressanta saker:

- många högpresterande kvinnor var barnlösa, medan deras manliga motsvarigheter bara var det undantagsvis
- många kvinnor upplevde stor ambivalens inför sin yrkeskarriär. De lockades av att, som en kvinna uttryckte sig, äntligen få vara en "first class citizen", någon andra räknade med.
- de som fått barn upplevde ständiga slitningar eftersom halvtidsanställa på många arbetsplatser upplevdes som snyltare och latmaskar.

*High achieving women 2001* var resultatet av en annan Hewlett-idé, nämligen att vid tusenårsskiftet intervjua ett antal "lyckade" yrkes-

kvinnor i "the break-through generation", vad vi kanske skulle kalla 68-generationen. Dessa kvinnor (journalister, läkare, konstnärer) var samtliga barnlösa. Hewlett noterade dock att inte en enda av dem aktivt valt att inte få barn. Tvärtom betraktade kvinnorna sin situation som icke-mammor och presumtiva icke-mormödrar som "a creeping non-choice", något som "bara hänt", till exempel för att de inte lyckats hitta någon man tillräckligt tidigt i livet. Flera av dessa på ytan så framgångsrika yrkeskvinnor hade, i likhet med Hewlett, i 40-årsåldern genomgått fertilitetsbehandlingar. De flesta av dessa av dem kunde dock, till skillnad från Hewlett, inte glädjas åt ett lyckat resultat. Nu stod de där, kanske så mycket som 100 000 dollar fattigare, och önskade att de hade velat/kunnat försöka bli gravida tidigare i livet.

### SVERIGE INGET FÖREDÖME

Är då, kan en svensk läsare fråga sig, detta bara en bok om och för välutbildade amerikanska näringslivskvinnor med löner på i genomsnitt 80 000 dollar om året? Ja och nej. Som svensk kvinna uppvuxen i folkhemmet reagerar jag – nästan per automatik – negativt på vissa saker i Hewletts bok. Jag har svårt att känna igen mig i det amerikanska arbetsliv som många av de intervjuade kvinnorna verkar befinna sig i. Arbetsveckor på 50, 60, eller kanske 70 timmar; tio dagars betald ledighet i samband med förlossning; en ständig risk att få sparken om man, av familjeskäl, skulle vilja gå ner i tjänst under en period.

Jag har också svårt att ta till mig den naiva tilltro till modern teknologi som vissa av Hewletts intervjuade kvinnor verkar hysa. En av dem, 28 år, säger glatt att sedan hon läst om en 62-årig kvinna som medelst äggdonation blivit gravid och fött ett friskt barn känner hon att hon fått 8 år gratis, it 's such a relief! 8 år då

denna dam kan ägna sig åt karriären – därefter kan läkarvetenskapen ta vid.

Inte heller kan jag tänka mig (men kanske är det en tidsfråga) en svensk motsvarighet till företaget Lifeworks som bedriver kurser i äktenskapsvetenskap. Lifeworks budskap är, till priset av 9600 dollar: Marriage works. Företaget är berett att ta (näja) fullt ansvar för att leda kvinnor fram till den åtråvärda platsen inför altaret. Kursen utgörs av 276 undervisningstimmar och innefattar moment som hur man blir av med sin fobi för varaktiga relationer och hur man målar sin lägenhet i sexiga färger. Den lär även ut oundgängligheter som the art of gracious gift receiving. Höjdpunkt är ett besök i en bröllopsbutik där kursdeltagarna får prova vita klänningar och föreställa sig sin bröllopsdag: if you can see it, you can have it!

Hewlett – själv inte opåverkad av 70-talets likhetsfeminism – berättar om Lifeworks verksamhet i syfte att visa hur desperata många karriärkvinnor idag är i sin jakt efter en man, även om de på alla andra områden måste sägas vara "highly accomplished"; Hewlett nämner flera gånger the mating business. Kanske är detta en helt annan värld än vår svenska, jämlika. Men jag kan inte låta bli att erinra mig hur det ser ut i toppen av mitt eget sammanhang, Svenska kyrkan. Av 13 biskopar är 2 kvinnor och båda dessa är – till skillnad från sina manliga kolleger – ogifta.

Vad Hewlett vill kämpa för är – och här lyfter hon gärna fram Sverige som föredöme – till exempel längre betald föräldraledighet och större möjligheter att arbeta deltid. Bli en näringslivskvinna i dagens USA gravid kan hon helt enkelt inte räkna med att få komma tillbaka, om hon i samband med förlossningen inte låter sig nöja med de tio dagarnas betald ledighet.

Men jag skulle vilja berätta för Sylvia Ann Hewlett att inte heller

vårt land är någon idyll för barn och föräldrar. Det hör ju inte till ovanligheterna för en liten 3-åring med 8 timmars dagisarbete. Creating a Life säger det som ofta är anathema i svensk samhällsdebatt: att feminismen, hur frigörande den än kan ha varit när det gäller kvinnors tillträde till arbetsmarkanden, misslyckades med att se längre än sitt eget fjärande från spisen. Dess företrädare kan fortfarande irritera sig på de medsystrar som väljer att vara hemma med sina barn och därför sägs degradera sig till om inte Kirche så i alla fall Küche och Kinder.

#### KAN ALLA FÅ ALLT?

Feministerna menade säkert att när kvinnans möjligheter att förvärvsarbete ökade skulle också hennes allmänna frihet göra det; från att ha varit "bara kvinna" skulle hon nu även, precis som mannen, få vara "människa". Ändå lyckades de dåligt med att låta den efterlängtda friheten gälla också ett aktivt avståndstagande från arbetslivet. Maxtaxan på dagis är ett bra exempel på denna likriktning; det är numera inte bara önskvärt att alla kvinnor förvärvsarbetar – det görs i det närmaste ekonomiskt omöjligt att låta bli.

Hewlett är feminist i den bemärkelsen att hon menar att eftersom män kan "få allt" – familjeliv och yrkeskarriär – borde också kvinnor kunna få det. Have it all är en formulering som återkommer boken igenom. Den är fylld av medkänsla med de kvinnor i femtioårsåldern som nu tvingas inse att de kanske inte kommer att bli mödrar. Jag, däremot, får svårt att tränga undan en längtan som smyger sig på, efter ödmjukhet. Är barn en självklar mänsklig rättighet i stil med yttrande- och föreningsfriheten? Var ska barnen pressas in i våra späckade schemata? Går ekvationen ihop, ens för dem som sägs stå högst upp i näringskedjan: de vita, heterosexuella, välutbildade, höginkomstta-

gande männen? Kan varje västeuropeisk individ gå genom livet med pretentionen att hon ska få allt?

Många av de kvinnor Hewlett har träffat har varit så upptagna – jag skulle nästan vilja säga programmerade – av att ta för sig att de så småningom blivit kusligt ensamma, it's lonely at the top. Men enligt Hewletts undersökning är det för männen inte ensamt längst däruppe. Det visar sig att män i höga positioner i högre grad än sina kvinnliga kolleger lyckas upprätthålla ett liv vid sidan av arbetet. Vadan denna skillnad? Hewlett menar att åtgärder måste vidtas, från statligt håll. Hon föreslår till exempel skattelättnader åt de företag som erbjuder sina anställda längre betald ledighet och anställningsgarantier. Här tar Hewlett avstånd från de konservativa som i amerikansk tappning kännetecknas av sin fobi mot alltför mycket statlig inblandning (Working mothers need more than equal treatment. /.../Equal rights and family support are needed if women are to improve their earning power – and their life choices). Men hon förblir ändå ett rött skynke för en del liberalfeminister.

Stödd mot sin undersökning menar Hewlett nämligen att kvinnor mår bra av äktenskapet. Det sägs ge dem större ekonomisk trygghet och ett bättre sexliv. Dessutom menar Hewlett att det är "smart" eller till och med "strategic" för kvinnor att få barn tidigt (med vilket hon menar i åren mellan 20 och 30). Att få sitt första barn inom denna tidsrymd innebär minskad risk för komplikationer. Barn som föds "naturligt" (det vill säga utan kemisk hjälp) av inte alltför gamla mödrar riskerar i mindre utsträckning att drabbas av Downs syndrom, astma och/eller Aspergers syndrom.

Genom att säga detta ådrar Hewlett sig också kritik från fertilitetsindustrin som i sin statistik gärna pekar på hur många kvinnor som med dess hjälp blir gravida men som

ofta undviker att redovisa hur många som faktiskt går hela graviditetstiden ut och föder ett friskt barn. Skillnaden kan vara avsevärd och Hewlett finner det angeläget att poängtera detta för att om möjligt påverka yngre kvinnor som kanske annars, tveklöst skulle satt sin lit till hormonbehandlingarna, i tron att dessa är "säkra" metoder. Enligt Hewletts siffror finns det bara 3–5% chans att en kvinna över 40 blir gravid, även om hon skulle ta fertilitetsteknologin till hjälp.

Hewletts bok heter *Creating a Life*. Många av hennes jurist-, läkar- och direktörskvinnor verkar just ha

svårt med det. Hewlett talar därför mycket om vikten av att vara "strategisk", att planera långt i förväg (Learn to be as strategic with your personal life as you are with your career) och att inte bara vänta på drömprinsen utan resolut skapa sig det liv man vill ha. Jag skulle nog föredra att hon lagt betoningen på "liv" istället för "skapa". Jag tror inte lösningen (om det alls finns någon sådan) för karriärkvinnor är att krampaktigt se livet som ännu ett styrelsebeslut att driva igenom. Flera av människolivets stora välsignelser består i att, med paulinskt språkbruk, ge av sig själv för att vinna sig

själv. Att ge av sin tid, sitt engagemang, sin kärlek till makar, vänner, barn, föräldrar. Hur mycket vi än kan ta för oss, have it all, är själva livet en gåva vi inte kan ta eller köpa oss. Bara njuta av, eller – om vi råkar tro på Gud – tacka för.

**Anna Sophia Bonde**

(a\_s\_bonde@hotmail.com) är präst i Svenska kyrkan.

#### BOKFAKTA

**Författare:** Sylvia Ann Hewlett

**Titel:** *Creating a life. Professional Women and the Quest for Children*

**Förlag:** talk miramax books, 2002

#### ARBETARRÖRELSEN

## Från maktborgens insida

Av Carl-Johan Ljungberg

Makt korrumperar. Myterna faller samman. Orden förlorar sin mening. Olle Sahlström gestaltar sin besvikelse i en nyckelroman inifrån LO.

**B**ESVIKELSE ÖVER vart Sverige går präglar flera nya böcker. Det gäller Kjell-Olof-Feldts *Det blev ingen storväst*, där före finansministern gör upp med en norrländsk barndom i vars intoleranta arbetar- och småborgarskikt den begåvade pojken höll på att intellektuellt kvävas. Det gäller Christian Braws stoiskt knappa skildring av några individer som på 70-talet utmanar tidens intolerans, Vid tidens hjärta, likaså Carl-Henning Wijkmarks framtidsroman *Den svarta väggen*.

En väl gestaltad besvikelse präglar även romanen *Borgen* av LO-medarbetaren Olle Sahlström, tidigare upphovsman bland annat till en essä om arbetarrörelsens auktoritära arv, Den

röde patriarken. I *Borgen* möter vi däremot den fackliga rörelsens inre värld, som den uppfattas av LO:s kulturchef Lennart Klint.

Lennart, godtemplarsonen som inte utan kval anpassats till den stockholmska maktmiljön, han som agerat LO:s egen kulturfurste inför författare, konstnärer och filmregissörer, och som låtit fackets kassa gynna det korporativa svenska kulturlivet, drabbas nu plötsligt av förtärande kval; han erfar tomhets känslor och självförakt, på gränsen till en äldre tids högreståndsspleen.

Lennart leds vid arbetet, är trött på kolleger som hurtigt döljer fackets kris bakom innetermer och tomprat. Av en tillfällighet (intrigen skall inte avslöjas) inser han att den tidi-

gare LO-ledningen sökt dölja besvärande fakta. Lennart ser hur facket själv tillräckligt skyddar sina intressen; LO-strategerna blickar lystet på den makt över de fackligt sociala frågorna som EU kan utöva. Knepet är: tala om öppenhet, men håll borta dem som är emot fackets linje. Då Lennarts egna chefer förstår att han börjat genomskåda dem, förbyts hans olust i avsky och skräck.

Han får dock chans till en lukrativ avgång i förtid, erbjuds ett symboluppdrag som han avböjer, och avtackas pliktskyldigt – med sedvanliga snittar och champagne – i LO:s vackra representationssal.

Är det då konstigt, att en lyhörd man reagerar som Lennart? De "där uppe" var ju inte bättre än andra!

**"De 'där uppe' var ju inte bättre än andra!"**

Och (s) har ett syndaregister som förskräcker: "Floden av artiklar, böcker och forskning på senare år om steriliseringspolitik, systematiska eftergifter för Nazityskland under andra världskriget, forskning om hur folkhemstanken från början var en högeridé, Palmes bakgrund i militär